



Artūras Dovydenas

Artūras Dovydenas

# MENAS IŠGYVENTI JŪROJE

**Jūra. Menas išgyventi, arba kaip mes sukuriame sau sunkumus, kad paskui didvyriškai juos nugalėtume.**

Lietuvos rusas Georgijus Jefremovas apibūdina lietuvių nacionalinį charakterį trimis žodžiais: solidumas, pakantumas ir ironija (arba autoironija). Šios savybės yra būtinos, kad neprapultum jūroje. Ne itališkas spontaniškumas, ne šiaurietiškas lėtumas, o būtent minėtosios savybės, kurias galima pavadinti "patirtimi išgyventi". Jūroje pamirškite aistrą - tai meilės preliudija. Pamirškite depresiją - tai silpnųjų "nedarbingumo lapelis". Pasisemkite išminties, išskaičiavimo ir niekada nepamirškite, kaip sakė Juozas Erlickas, trijų dalykų: pagrindinio, na ir tų, likusių dviejų. O jei rimtai, tai dalykai yra keturi: kur jūs esate, kas jūs esate, ką jūs galite ir ką jūs mokate.

Tačiau taip lietuvius apibūdina tik Georgijus Jefremovas. Daugiau panašių pasisakymų nesu girdėjęs. O juo labiau - apie lietuvius jūrininkus, kurie pasaulyje išvis gali būti traktuojami kaip pasakų personažai: tarp jūrininkų jų net nesijaučia, lyg būtų jie išgalvoti.

## Jūrinis buriavimas - kas tai?

Turbūt nėra neteisingų atsakymų į šį klausimą. Vieni mano, kad tai buriavimas jūroje. Ir jie yra teisūs. Kiti įsivaizduoja, kad tai buriavimas esant didelėms bangoms ir stipriems vėjams. Ir šie yra teisūs. Treči įsivaizduoja, kad tai romantika, nepasiekiami paprastam mirtingajam. Jie taip pat teisūs. Čia, naudodamasis proga ir auditorija, galiu pateikti savo supratimą, kas yra jūrinis buriavimas.

Tarkim, kad jūs, neišlipdami į krantą, dešimt kartų plaukėt iš Klaipėdos į Nidą ir atgal. Daugelis pasakytų, kad tai pakrančių buriavimas. Sulinku. Tačiau tik tada, jei subjurus orui jūs sustosite uoste. Jei nesustojot, - tai ir yra tikrasis jūrinis buriavimas. Navigacija, nuovargis, burių keitimas, besikeičiantis vėjas ir naktis, genanti dieną, prisitaikymas prie mažoje erdvėje tave supančių žmonių - štai kas yra jūrinis buriavimas. Kitaip tariant, - tai menas išgyventi.

## Iš kur pūs vėjas?

Visi žino, kas yra meteorologija. Tačiau ne visi žino, kad tuo žodžiu iš tikrųjų vadinama hidrometeorologija - mokslas apie vandens ir oro sąveiką. Šios sąveikos rezultate kyla ciklonai ir anticiklonai (žemo ir aukšto slėgio zonos). Šiauriniame pusrutulyje, kur mes gyvename, vėjas ciklonuose sukasi prieš laikrodžio rodyklę, o anticiklonuose - pagal

laikrodžio rodyklę. Tačiau daugiausia bėdų sukelia ciklonai, nešantys darganą ir audras. Šiaurės Atlanto ribose jie dažniausiai juda šiaurės vakarų arba vakarų kryptimis. Kaip panaudoti šią informaciją? Geras klausimas. Savime šios žinios - kaip trauklapis mirusiam... Tačiau be galo naudingos, jei žinai jų prasmę ir esmę. Jei turite hidrometeorologinį žemėlapią su pažymėtomis slėgio kitimo izobotomis, uždavinys lengvesnis. Kai izobatos arti viena kitos, tose zonose bus stiprus vėjas. Jei izobatos toli viena nuo kitos, vėjai bus silpni. Vėjo kryptis - apie 30 laipsnių į izobatą iš jos išorės prieš laikrodžio rodyklę (ciklone). Bet dažniausiai tokio žemėlapio nėra arba jis pasenęs. Tada galioja keletas taisyklių, pagal kurias galima nustatyti: ateina ciklonas ar praeina, kur jo centras, kaip keisis vėjo kryptis. Bill Bao dėsnis sako: ciklono centras yra 150 laipsnių kryptimi į dešinę, jei žiūri tiesiai į vėją. Tokiu būdu, jūs jau žinote, kur ciklono centras. Vėjas ciklone sukasi prieš laikrodžio rodyklę. Žinodami jo centro judėjimo tendenciją (vakarai, šiaurės vakarai), galite suprasti, kaip pasikeis vėjo kryptis rytoj arba toje vietoje, į kurią plaukiate (ciklonai juda apie 200 kilometrų per parą).

Bill Bao dėsnį originaliai perfrazuoja Erlingas Byrgenas (Danija). Jo metodas galbūt bus priimtinesnis: atsukite nugarą į vėją ir laisvai kelkite kairę ranką. Ji pakils apie 30 laipsnių į šoną nuo jūsų nosies krypties. Ten ir bus ciklono centras.

Visa tai tinka šiauriniam pusrutuliu. Kaip yra pietiniame, negaliu pasakyti, nes niekada tenai ir nebuvau....

## Jei patekote į rūką, plaukite kur sekliu

Kai vandens temperatūra tampa aukštesnė už oro, vanduo pradeda garuoti. Taip susidaro rūkas. Dažniausiai tai įvyksta tada, kai giedras dangus. Naktį oras staiga atšąla, tačiau, pakilus saulei, įšyla, ir rūkas išsisklaido. Tas trumpas periodas, kol tyro rūkas, jūroje yra labai pavojingas. Dabar dideli laivai rūke nemažina greičio, todėl padidėja susidūrimo tikimybė. Jei neturite radaro, belieka vadovautis tik išmintimi, kantrybe bei Tarptautinėmis Laivų Susidūrimo Išvengimo Taisyklėmis (TLSIT). Mesti inkarą nepatartina. Pirma, paskutiniu momentu prarandamas manevringumas ir galimybė išvengti susidūrimo, antra (tai būdinga potvynių ir atoslūgių zonoms), atoslūgio metu galima likti ant seklumos. Jei yra galimybė, reikia plaukti į mažesnius gylis, kur neplaukioja dideli laivai, ir laukti plaukiojant tarp vieno ir kito gylio gradacijų (sakysim nuo 10 metrų iki 15 ir atgal). Galima plaukioti zigzagais iki žinomo skiriamąjo plūdūro. Tik klausykite plūdūro skleidžiamo rūko signalo, nes galite jį atsitrenkti.

## Jei audra užklupo pakranteje, plaukite toliau į jūrą.

Jūroje audra švelnesnė nei pakranteje. Kuo arčiau krantas ir kuo mažesni gyliai, tuo gresmingesnės bangos ir srovės. Vėjas prie kranto irgi yra gūsingesnis, o jo kryptis ne tokia pastovi, nes kranto reljefas pradeda sąveikauti su oro masėmis. Jei nesat užtikrinti, kad įeitis į uostą, audros metu, geriau likite jūroje. Uostų įėjimai - itin pavojinga vieta. Kaip taisyklė, natūralūs uostai yra didelių upių deltos. Vidaus vandenų tėkmė, susidurdama su jūrine, tik dar labiau pašaušia bangas. Jos pradeda lūžinėti ir mėtyti laivą. Gali jį apsukti, sustabdyti. Be greičio jachta tampa nevaldoma. Klaipėdos uosto prieigose ne kartą jachtos buvo sudaužytos į uosto molus.



## Jei bangos staiga išaugo, ruoškitės audrai

Jūros bangavimo pasikeitimas iš anksto įspėja apie ateinančią audrą. Jei bangavimas pasikeičia ir bangos tampa didesnės nei būdinga esamam vėjui, reiškia, kad artėja audra.

Kodėl reikia tai žinoti, jei nėra galimybės pasukti į uostą ir pasislėpti? Ogi todėl, kad, esant ramesnėms sąlygoms, iš anksto pasikeistumėte bures į mažesnes, pritvirtintumėt viską, kas gali judėti laive ir ant denio, pagal prietaisus ir matomus orientyrus pasitikrintumėte savo buvimo vietą, numatytumėte taktiką audros metu, pasiruoštumėte sumuštinii ir termosą arbatos. Iš anksto viską apgalvojus, audroje bus daug lengviau. Gal jūs rasite galimybę išmesti inkarą pavėjinėje salos pusėje arba laiku pabėgsite toliau nuo pakrančių seklumų, pakeisite kryptį (eisite į kitą uostą - ne prieš vėją, o nuo jo).



## Nuleiskite bures - ir audra nurims

Bloga žinia ta, kad su stichija nekovoja. Tai daugmaž aksioma. O gera žinia - audra praeina pati. Jei laivą sunku valdyti, yra pavojus, kad suplys burės ar nutrūks rangoutas ir esate toli nuo pakrančių pavojų, patausokite laivą ir įgulą. Imkite dreifuoti arba visai nuleiskite bures. Yra keli būdai štormuoti (praleisti audrą virš savęs): sumažinti bures iki minimumo (štorminis stakselis ir triselis); išleisti 50-100 metrų ilgio lynus, kad laivas stabiliau laikytųsi kurso, ir plaukti pavėjui; dreifuoti su štorminiu grotu ir pertraukti stakseliu į antvėjų; dreifuoti su nuleistom burėm ir išmestu plaukiančiu inkaru (medžiaginis parašiuotas ant ilgo lyno, blogiausiai atveju - kibiras arba kaušs surišta burė). Stiprios audros metu geriausia dreifuoti su plaukiančiu inkaru, tačiau esant itin dideliame bangavimui - plaukti pavėjui su išleistais lynais.

Tačiau yra ir kitų nuomonių. Štai garsus prancūzų buriuotojas Diama teigia, kad, norint aplenkli bangas, yra daug saugiau plaukti pavėjui su pakankamu buringumu.

## Silpniausia vieta - pavėjinis bortas.

Iš pirmo žvilgsnio keista situacija. Tiriant nuo audrų nukentėjusias ir paskendusias jachtas buvo nustatyta, kad dažniausia to priežastis - sulūžę pavėjiniai bortai arba suknežintos kajutės iš pavėjinės pusės. Tačiau priežastis aiškėja išanalizavus situaciją. Jachta apskaičiuota, paruošta ir pastatyta taip, kad išlaikytų bangų smūgius. Tačiau, krintant nuo bangos ant pavėjinio šono, jachtą užgula ne tik bangos, bet ir pačios jachtos masė. Tai veikia pavėjinį bortą jėga, lygia šių masių sumai, padaugintai iš pagreičio, kuriuo jachta trenkiasi į vandenį. Atsiranda milžiniška jėga. Niutonas mums paliko matematinę išraišką, paaiškinančią, kodėl ta pati masė su pagreičiu gali tapti nesuvaldoma jėga ( $F=m \cdot a^2$ ).

## "Mažinkite bures iš karto, kai tik ši mintis šovė jums į galvą."

Tai seno anglų buriuotojo žodžiai, kurių teisingumu daugeliui teko įsitikinti. Kartą, laiku nesusitvarkę, sumažinti burių jau nebegalėjome. Esant didelėms apkrovoms burės nuleidimo mechanizmas neatsidarė. Tačiau tai sužinojome jau "post factum", kai išėjęs į denį kapitonas mus nuramino: "Net nebandykite. Pučiant tokiam vėjui, mano jachtos mechanizmu neįmanoma nuleisti burės"....

## Įsiminkite smulkmenas.

Londone yra RoSPA paroda (Royal Society for Prevention of Accidents). Joje nemažai įdomių eksponatų, iliustruojančių, kas atsitiko, kai žmonės neatsargiai elgėsi laivuose. Štai nuotrauka vyro, kuris neteko skalpo, kai "gerve" (būgnas šotams traukti) pačiupo jo ilgą švelniūrą. Sumaitotas gelbėjimo diržas

primena, kaip vienas bėdžiui jį įsuko sraigto velenas, kol žmogus gūdžią naktį krapštėsi prie variklio. Kartais atsitinka ir kuriozų. Ypač daug su žiedais ant pirštų. Tokie dalykai kaip nutraukti pirštai arba susiploję ir surakinę pirštų žiedai - nuobodi kasdienybė. Tačiau pasitaiko ir egzotiškesnių nuotykių. Štai vienas nelaimėliui pavyko užtrumpinti akumuliatoriaus klemas žiedu, kuris netruko įkaisti iki raudonumo. Viena moteris paslydo lipdama iš laivo, stovėjusio ant kilbloko (laivo saugojimui krante skirta konstrukcija), ir užsikabino žiedu už kažkokio išsikišimo. Laimei, pirštą ji išsaugojo, tačiau teko pakentėti, kol atskubėjo pagalba ir išlaisvino iš šių žabangų (tikėkimės, kad žiedas nebuvo vestulinis ir jos vyras kitą dieną su kaupu neatsiėmė už tai, kad "apžiedavo" nelaimėlę, o gal ir daugiau nusikalto, turint omenyje jaunystę, kurią už šį nelaimės nešančią žiedą paaukojo moteriškė).

## Trijų pirštų kombinacija - ne tai, apie ką pagalvojote

Trys pirštai - smiliumi, didysis ir ketvirtasis (įtariu, kad jūs pagalvojote apie nykštį, smiliių ir didįjį) - per ištiestą ranką uždengia 6 laipsnius horizonto. Ką tai duoda? Ogi gerokai daugiau, nei galima tikėtis. Anglas Tony Crowley išvystė visą teoriją apie tuos nekaltus 6 laipsnius. Pasirodo, kad 6 laipsniai - tai didžiausio tikėtino jachtos laviruotės dreifo kampas jūroje. Antra. Jei jūs matote visą švyturį ir žinote, kad jo aukštis yra 100 metrų, tai žinia apie tai, kad jo visas aukštis matomas 6 laipsnių kampų, reiškia, jog atstumas iki jo yra vienas kilometras. Analogiškai, jei kampas tesudaro 3 laipsnius, - atstumas yra 2 kilometrai, jei 12 laipsnių - tik 500 metrų. Trečia. Jei jūs ištiesite vieną pirštą, užmerksite vieną akį ir nustatysite pirštą į objektą, tai atmerksite kitą akį ir užmerksite buvusiąją, pirštas nuo objekto pasislinks per 6 laipsnius.

Gaila, bet nežinau, kokio sudėjimo buvo Tony Crowley, todėl negaliu garantuoti, jog šie patarimai tiks ir ploniems, ir storiems pirštams.

## Pasitikėkite delfinai

Jei patekote į vandenį, visada dar yra vilties išsigelbėti. Delfinai - nuostabūs gyvūnai. Yra daug rašytinių ir žodinių liudijimų, kaip delfinai išnešė į krantą žmones. Deja, mes ne visai tuo galime pasitikėti: niekas neužrašė liudijimų žmonių, kuriuos delfinai nešė priešinga kryptimi.

## Žemė

Mes atsistumiame koja nuo kranto tam, kad vėl žengtume į jį. Tačiau grįžus į krantą žengti reikia atsargiai. Po ilgesnio plaukimo atrodo, kad krantas svyruoja, ir kelias pirmas akimirkas sunku išlaikyti pusiausvyrą.

Žemė iš jūros (priklausomai nuo kranto aukščio) pamatoma palyginti per nedidelį atstumą. Klaipėdos priegose anksčiausiai, kai atstumas iki kranto būna likęs apie 10 kilometrų, pamatoma Juodkrantės didžkopė. Tačiau yra keli patikrinti būdai, kaip iš toliau nustatyti, kad artėja krantas. Pirmas, tai debesų virtinės, kurios tiksliai atkartoja kranto liniją. Jas galima pamatyti ir iš 20, ir iš 30 kilometrų atstumo. Antra, tai žuvėdros ir kiti jūriniai paukščiai. Į jūrą jie skrenda toliausiai 20 kilometrų. Trečia, maži žvejybiniai laivai. Jie nutolsta nuo kranto netoli (giliuose vandenyse žuvis nemėgsta laikytis).

